

ANDRZEJ MEISSNER
ORCID: 0000-0002-9949-4420
RYSZARD ŚLĘCZKA
ORCID: 0000-0002-1701-2767
Uniwersytet Pedagogiczny
Kraków

DOI: 10.17460/PHO_2021.1_2.04

WSPÓŁCZEŚNI TWÓRCY HISTORII WYCHOWANIA. Z BADAŃ NAD HISTORIĄ WYCHOWANIA JAKO DYSCYPLINĄ NAUKOWĄ

1. WPROWADZENIE

W „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym” (2020, nr 1–2) ukazało się opracowanie poświęcone zmarłym historykom wychowania, żyjącym i działającym od końca XVIII do początków XXI wieku (Meissner, Ślęczka, 2020, s. 205–236). Jego celem było dokonanie w miarę pełnego opisu interesującego nas środowiska naukowego, z uwzględnieniem danych osobowych, liczebności i rozmieszczenia. Ustalono też miejsca pochówku licznej grupy historyków wychowania, tj. miejscowości, nazwy cmentarzy wraz z lokalizacją grobów. W sumie zarejestrowano 262 osoby, zajmujące się badaniami nad szeroko rozumianymi dziejami edukacji. W nawiązaniu do wcześniejszego opracowania prezentujemy część drugą, zawierającą katalog współcześnie żyjących i pracujących historyków wychowania, których identyfikujemy w oparciu o poszczególne ośrodki naukowe. W przedstawionym katalogu ujęto historyków wychowania z imienia i nazwiska, ich miejsca pracy lub miejsca pobytu oraz osoby będące na emeryturze. Stopnie i tytuły naukowe podano jedynie przy nazwiskach osób aktualnie zatrudnionych. W miarę posiadanych materiałów zamieszczono podstawowe informacje o jednostce organizacyjnej danej uczelni będącej miejscem pracy wymienionych osób. W aneksie zamieszczono wykaz nazwisk

historyków wychowania pominiętych lub zmarłych po opublikowaniu artykułu w numerze 1–2, 2020.

Na wstępie określić należy zakres używanego tutaj pojęcia „historyk wychowania”. Według Kaliny Bartnickiej „historyk wychowania” to badacz zajmujący się obszarem historii oświaty i wychowania, fachowy edytor źródeł i uczestnik życia naukowego, autor wydawnictw, nauczyciel akademicki, publikujący wyniki swoich badań, uprawiający refleksję metodologiczną w odniesieniu do swojej dyscypliny, rozpowszechniający wiedzę o przeszłości historyczno-oświatowej (Bartnicka, Szybiak, 2010, s. 79). W rozwinięciu tej myśli należy przytoczyć słowa Władysławy Szulakiewicz, ukazujące rozległość zainteresowań badawczych historyków wychowania (Szulakiewicz, 2000, 13–25). Prowadzą nas one do postrzegania środowiska historyków oświaty i wychowania jako grupy naukowej i społecznej o określonych cechach, powiązanych z zainteresowaniami naukowymi, poczuciem więzi oraz wspólnotą zbiorowości zmierzającej do wyznaczania określonych wzorów, tj. ostatecznych wartości.

Dla potrzeb niniejszego opracowania przyjmuje się, że jest to osoba, która w badaniach naukowych koncentruje się na dziejach oświaty i myśli pedagogicznej, wydaje i opracowuje materiały źródłowe i deklaruje swoją przynależność do tej grupy naukowej. Ponadto spełnia jedno z poniższych kryteriów: prowadzi zajęcia z tego przedmiotu na studiach pedagogicznych, bierze czynny udział w życiu naukowym historyków wychowania i podejmuje działalność popularyzatorską na rzecz tego obszaru zainteresowań naukowych. Prowadzenie zajęć dydaktycznych nie jest zatem jedynym warunkiem koniecznym, by zakwalifikować daną osobę do grona historyków wychowania. Występują bowiem sytuacje, że dany pracownik posiada znaczny dorobek naukowy z interesującej nas dziedziny wiedzy, który nie jest potwierdzony aktywnością dydaktyczną. Bywa też często i tak, że dana osoba prowadzi takie zajęcia, ale nie jest uczestnikiem życia naukowego w interesującej nas dziedzinie wiedzy.

Jedną z pierwszych prób zebrania informacji o zespole polskiej historii oświaty i wychowania był *Informator historii wychowania w Polsce*, opracowany przez Juliana Dybca i Czesława Majoraka. Autorzy przedstawili stan liczebny polskiego środowiska historyczno-oświatowego w połowie lat osiemdziesiątych. Wspomniany *Informator...* składa się z dwóch części. W pierwszej odnotowano alfabetyczny wykaz osób związanych z historią oświaty i wychowania, a w drugiej – ośrodki naukowe i tematyczne zajmujące się tego typu badaniami. Wyodrębniono takie miasta, jak: Białystok, Bydgoszcz, Cieszyn, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Olsztyn, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Toruń, Warszawa i Wrocław. W podsumowaniu tego opracowania autorzy stwierdzili, że granice przynależności do obszaru historii wychowania są płynne, a nauka niejednokrotnie podąża drogą interdyscyplinarności (Dybiec, Majorek, 1985, s. 29).

Przyjęte założenia katalogu historii wychowania przedstawiają się następująco. Badaniem objęto tylko uniwersytety i akademie, które prowadzą studia

pedagogiczne, a więc są to 24 uczelnie publiczne, 4 niepubliczne i 2 placówki naukowe. Wśród niepublicznych uwzględniono: Akademię Ignatianum w Krakowie, Krakowską Akademię im. A. Modrzewskiego, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II oraz Akademię im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusk¹. Placówki naukowe reprezentowane są przez PAN w Warszawie oraz PAN i PAU w Krakowie.

Wyodrębniono następujące ośrodki historii wychowania, przyjmując porządek alfabetyczny: Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Gdańsk, Katowice (z Cieszynem), Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Pułtusk, Rzeszów, Siedlce, Słupsk, Szczecin, Toruń, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra. W strukturach uczelni będących przedmiotem analizy istnieją z reguły wydziały nauk społecznych, z instytutami pedagogiki wraz z pracownikami, zakładami lub katedrami, których nazwy sugerują ich związek z historią wychowania.

Pominięto natomiast wyższe szkoły niepubliczne prowadzące studia pedagogiczne o różnych nazwach, w których najczęściej zatrudnieni są specjaliści ze szkół publicznych. Pominięto też 3-letnie publiczne szkoły zawodowe, a to dlatego, że zajęcia z tego przedmiotu prowadzą z reguły nauczyciele przedmiotów pedagogicznych, a nie historycy wychowania. Nie zostali też uwzględnieni badacze dziejów wychowania zatrudnieni w szkołach wyższych reprezentujących różne specjalności, np. techniczne, medyczne, artystyczne, wojskowe, wychowania fizycznego, seminariów duchownych itp. Okazuje się, że w uczelniach tych spotykamy osoby interesujące się dziejami szkolnictwa i prowadzące badania w tej dziedzinie wiedzy. Przykłady: Maria Radomska – profesor nauk rolniczych, autorka prac o szkole rolniczej w Dublanach, Marek Jakubiak – historyk, pracownik Wydziału Administracji i Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej, zajmujący się dziejami szkolnictwa wyższego, Jerzy Krawczyk – pracownik Biblioteki Głównej AGH, którego dorobek naukowy obejmuje głównie dzieje szkolnictwa zawodowego w Galicji. Historycznymi aspektami rozwoju kultury fizycznej zajmował się Kazimierz Toporowicz, pracujący w Katedrze Historii i Organizacji Kultury Fizycznej AWF w Krakowie. Nie są to przedstawiciele historii wychowania, ale swoimi pracami niewątpliwie wzbogacili tę dziedzinę wiedzy, przekazując jej nowe wartości poznawcze.

Uczyniono jednak kilka odstępstw od przyjętych ustaleń. Wśród wyższych szkół zawodowych o statusie państwowych na uwagę zasługuje. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku – od 2020 r. Mazowiecka Uczelnia Publiczna. Historię wychowania reprezentuje w niej dr hab. Ewa Wiśniewska – w latach 2006–2008 kierownik Zakładu Historii Wychowania i Myśli Pedagogicznej w Instytucie Pedagogiki, obecnie kierownik Zakładu Pedagogiki

¹ Do uczelni niepublicznych obok wymienionych należą również: Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Częstochowska Akademia Polonijna, Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie oraz Uniwersytet Humanistyczny w Warszawie. Nie zostały one uwzględnione, ponieważ nie prowadzą studiów pedagogicznych, a w przypadku Uniwersytetu Humanistycznego w Warszawie nie zatrudniają etatowego historyka wychowania.

Ogólnej i Edukacji. W tej samej uczelni pracuje dr hab. Beata Cieśleńska, w latach 2008–2012 kierownik tego samego Zakładu.

W jednostkowych przypadkach wzięto pod uwagę przedstawicieli innych dyscyplin naukowych, posiadających znaczny dorobek naukowy w dziedzinie historii oświaty i wychowania. Są to: Jacek Chrobaczyński i Henryka Kramarz (Instytut Historii UP), Barbara Łuczyńska i Tadeusz Aleksander (Instytut Pedagogiki UJ), Adama Massalski (Instytut Historii UJK w Kielcach).

W przygotowanym katalogu historyków wychowania wyodrębniono 3 grupy osób (ludzi nauki):

- zatrudnione w roku akademickim 2019/2020,
- poprzednio pracujące, a obecnie zatrudnione w innych instytucjach,
- pozostające na emeryturze.

W zasadniczej części tego zestawienia (w odniesieniu do zatrudnionych w roku akademickim 2019/2020) podano imię i nazwisko historyka wychowania, stopień i tytuł naukowy, jednostkę organizacyjną uczelni (zakład/katedra, instytut, wydział) i miasto będące siedzibą danej uczelni. Na zamieszczone poniżej zestawienie należy spojrzeć poprzez jego wartość analityczną, ukazującą aktualny stan historii wychowania, taki jaki prezentuje współcześnie.

HISTORYCY WYCHOWANIA

W POSZCZEGÓLNYCH OŚRODKACH AKADEMICKICH

BIAŁOSTOCKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet w Białymstoku²

Katedra Historii i Teorii Wychowania funkcjonuje przy Wydziale Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku (Kryńska, 2007, s. 18–29; Gnatowski, 1993, s. 184). W ramach Katedry działa Zakład Historii Wychowania oraz Zakład Teorii Wychowania i Antropologii Pedagogicznej. Do rozszerzenia i wzmocnienia struktury Katedry Historii Wychowania doszło w październiku 2019 r., kiedy to zgodnie z obowiązującymi przepisami (ustawą z 2018 r.) nastąpiła zmiana nazwy Wydziału Pedagogiki i Psychologii na Wydział Nauk o Edukacji i dokonano jego reorganizacji. Zakład Historii Wychowania został utworzony dzięki staraniom Franciszka Januszka w marca 1980 r. Wraz z powołaniem Zakładu to właśnie jemu powierzono funkcję kierownika Zakładu, którą pełnił ponad 12 lat. Od 2002 r. Zakładem i Katedrą Historii Wychowania kierowała Elwira Kryńska. W 2013 r. w uznaniu dokonań naukowo-badawczych tej jednostki naukowej oraz w świetle uzyskania tytułu naukowego przez Elwirę Kryńską Zakład Historii Wychowania został podniesiony do rangi Katedry.

² Materiały dostarczone przez dr Agnieszkę Suplicką.

Zakład Historii Wychowania, Katedra Historii i Teorii Wychowania, Wydział Nauk o Edukacji – prof. dr hab. Elwira Kryńska, kierownik Zakładu, dr hab. Urszula Wróblewska, prof. UwB, dr Joanna Dąbrowska, dr Łukasz Kalisz i dr Agnieszka Suplicka.

Z Katedrą i Zakładem Historii Wychowania od wielu lat współpracują dr Agata Samsel (bibliotekoznawca, historyk) i dr Artur Konopacki (historyk, do 2018 roku zatrudniony w Katedrze Historii Wychowania, obecnie pracownik Wydziału Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Białymstoku).

BYDGOSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy³

Uniwersytet im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy powstał w 2005 r. z przekształcenia Szkoły Nauczycielskiej (1969–1974) w Wyższą Szkołę Pedagogiczną (1974–2000), na bazie której powstała z kolei Akademia Bydgoska (2000–2005). Z powstaniem WSP wiązać należy działający od 1974 r. Zakład Teorii i Historii Wychowania. Jego pierwszym kierownikiem był Miron Krawczyk (1974/75), którego na stanowisku zastąpił Wiktor Frąckowiak (1975/76), a od 1976 r. funkcję tę powierzono Andrzejowi Tchorzewskiemu. W latach 70. XX w. rozpoczęto w uczelni przechodzenie w strukturę instytutów. Jednym z nich był Instytut Pedagogiki i Psychologii, w latach 1978–2019 Instytut Pedagogiki. W 1988 r. Zakład Teorii i Historii Wychowania podzielony został na dwie odrębne jednostki, tj. Zakład Teorii Wychowania i Zakład Historii Wychowania. W 1990 r. Zakład przekształcony został na Katedrę Historii Wychowania, którego pierwszym kierownikiem został Juliusz Jundziłł (Denisiuk, 1998, s. 575–580). W r. 1999/2000 w nowym Instytucie Pedagogiki wyodrębniono Katedrę Historii Edukacji i Wychowania w Rodzinie – kierownik Juliusz Jundziłł i Zakład Historii Myśli i Doktryn Pedagogicznych – kierownik Krzysztof Jakubiak. W l. 2015–2017 istniała Pracownia Metodologii Badań Pedagogicznych przy Zakładzie Filozofii Edukacji i Metodologii Badań. W 2019 r. wprowadzono nową strukturę uczelni. Został wówczas ponownie powołany Wydział Pedagogiki, a w nim Katedra Metodologii Badań i Studiów nad Dyskursem, do której przeniesiono historyków wychowania.

Katedra Metodologii Badań i Studiów nad Dyskursem, Wydział Pedagogiki – dr hab. Monika Nawrot-Borowska, prof. UKW.

Do Katedry Historii Średniowiecznej przeszedł dr Witold Brzeziński.

Z bydgoskim środowiskiem historii wychowania związani byli: J. Jundziłł, który przeszedł do Powszechnej Wyższej Szkoły Humanistycznej Pomerania w Chojnicach, gdzie został kierownikiem Katedry Pedagogiki i prorektorem tej uczelni. Z kolei Władysława Szulakiewicz przeszła do Torunia, a Krzysztof

³ Materiały udostępnione przez dr hab. Monikę Nawrot-Borowską.

Jakubiak na stałe związał się z Zakładem Historii Nauki, Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Gdańskiego. Z uczelni odeszły też Ilona Błaszczyk i Aldona Zwierzchowska.

CZĘSTOCHOWSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie⁴

Zakład Historii i Teorii Wychowania powstał w 1990 r. w związku reorganizacją Wydziału Humanistyczno-Pedagogicznego WSP w Częstochowie. Nowo powołany zakład był częścią Instytutu Pedagogiki Wydziału Pedagogicznego WSP. W latach 1990–1992 na jego czele stał Janusz Lipiec, po jego śmierci – Bogdan Snoch (1992–1999), a następnie Kazimierz Rędziński (1999–2017). W 2015 r. Zakład Historii i Teorii Wychowania został połączony z Zakładem Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań, tworząc Zakład Podstaw Pedagogiki. W latach 2017–2019 kierownikiem tego Zakładu był Mirosław Łapot. Z kolei w 2019 r. – wraz z przekształceniem Akademii im. J. Długosza w Uniwersytet – Zakład Podstaw Pedagogiki został połączony z Instytutem Edukacji Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej, tworząc Katedrę Pedagogiki.

Katedra Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych – dr Mirosław Łapot, dr Katarzyna Zalas, dr Izabela Wrona-Meryk.

Katedra Polityki Społecznej, Pracy Socjalnej i Turystyki, Wydział Nauk Społecznych – dr Izabela Zimoch-Piaskowska.

Emerytowani pracownicy: Kazimierz Rędziński, nadal czynny zawodowo.

GDAŃSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Gdański

W ramach Instytutu Pedagogiki UG działał (i działa nadal) Zakład Historii Nauki, Oświaty i Wychowania, który w sposób istotny przyczynił się do rozwoju gdańskiej pedagogiki. Z połączenia gdańskiej WSP i sopockiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w roku 1970 utworzony został Uniwersytet Gdański, gdzie ważną rolę odgrywały badania nad dziejami szkolnictwa i oświaty i myśli pedagogicznej. W maju 1958 r. powołano sekcję Pedagogiki w Wydziale Historyczno-Filologicznym, a w jego ramach Katedrę Historii Oświaty i Wychowania (1959). W dużej mierze powstała ona na bazie dorobku naukowego Kazimierza Kubika. W 1970 r. Katedra została przemianowana na Zakład Historii Oświaty i Wychowania i usytuowana w strukturach utworzonego w tym samym roku Instytutu Pedagogiki i Psychologii. Od roku 1975 r., po rozdzieleniu

⁴ Materiały udostępnione przez dr. Mirosława Łapota.

wspomnianych instytutów, Zakład Historii Wychowania działał w strukturze Instytutu Pedagogiki. Po przejściu (w roku 1983) kierownictwa Zakładu przez Lecha Mokrzeckiego zmienił nazwę na Zakład Historii Nauki, Oświaty i Wychowania. Mimo że Katedra powstała w oparciu o dorobek naukowy Kazimierza Kubika, to od początku jej dokonania pomnażali też inni historycy wychowania, związani ze środowiskiem gdańskim. Wymienić tu należy przede wszystkim Klemensa Trzebiatowskiego, wieloletniego, lojalnego współpracownika K. Kubika. Z biegiem lat w Katedrze podejmowali pracę kolejni wychowankowie K. Kubika: Jerzy Szews, Lech Mokrzecki, Józef Żerko. Na początku lat 80. XX wieku do tego grona dołączyli: Witold Wierzbicki, Romuald Grzybowski, Kazimierz Puchowski, Henryk Rostek, Jacek Taraszkiewicz, Lidia Burzyńska-Wentland, Tomasz Maliszewski i Mariusz Brodnicki. Po roku 2005, po przejściu kierownictwa Zakładu przez R. Grzybowskiego, pracę w Zakładzie podjęli m.in.: Elżbieta Gorloff, Andrzej Kołakowski, Anna Tomkiel, Paweł Śpica (Grzybowski, 2008, s. 139–164; tenże, 2010, s. 106–126). W niepełnym wymiarze etatowym z Zakładem współpracowali również inni doktorzy i doktorzy habilitowani wypromowani przez K. Kubika, jak: Wiktor Frąckowiak, Zdzisław Piątek i Waldemar Aleksandrowicz. Przez kilka lat w strukturach Zakładu rozwijał swoją aktywność historyk kultury – Karol Teopltz. W latach 1959–2021 kierownikami wspomnianego Zakładu byli: Kazimierz Kubik (1958–1980), Klemens Żmuda-Trzebiatowski (1980–1983), Lech Mokrzecki (1983–2005) oraz, od roku 2005, Romuald Grzybowski. W 2007 r. do zespołu dołączył Krzysztof Jakubiak z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Grzybowski, 2019, s. 15–74).

Zakład Historii Nauki Oświaty i Wychowania, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych – prof. dr hab. Romuald Grzybowski – kierownik Zakładu, prof. dr hab. Krzysztof Jakubiak, dr hab. Kazimierz Puchowski, prof. UG, dr hab. Jacek Taraszkiewicz, prof. UG, dr Mariusz Brodnicki, dr Elżbieta Gorloff, dr Andrzej Kołakowski, dr Paweł Śpica.

Emerytowani pracownicy: Lech Mokrzecki, Józef Żerko.

KATOWICKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Śląski w Katowicach⁵

Katowicki Zakład Historii Wychowania (później m.in. Katedra Podstaw Pedagogiki i Historii Wychowania) powstał w 1973 r. w ramach Instytutu Pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Organizatorką i pierwszym kierownikiem Zakładu została Wanda Bobrowska-Nowak. Cieszyński Zakład Teorii i Historii Wychowania (później m.in. Katedra Historii i Teorii Wychowania) powstał w 1999 r. w wyniku przekształceń

⁵ Materiały udostępnione przez dr. Łukasza Michalskiego.

Zakładu Teorii Wychowania w Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym Filii UŚ w Cieszynie. Pierwszą kierowniczką Zakładu została Wiesława Korzeniowska. W 2019 r. w konsekwencji przemian strukturalno-organizacyjnych w Uniwersytecie Śląskim katowicki Instytut Pedagogiki oraz cieszyński Instytut Nauk o Edukacji stały się jednym instytutem w ramach Wydziału Nauk Społecznych UŚ. Wydział posiada jedynie strukturę instytutową, brak w nim wyodrębnionych katedr i zakładów. Nad studiami czuwają dyrektorzy kierunków.

Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych (Katowice): dr hab. Krzysztof Maliszewski, prof. UŚ, dr Łukasz M. Michalski, dr hab. Violetta Rodek, prof. UŚ, dr Iwona Wendreńska.

Instytut Pedagogiki, Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji (Cieszyn): dr hab. Urszula Klajmon-Lech, prof. UŚ, dr Danuta Kocurek.

Z Uniwersytetem Śląskim związani byli: Małgorzata Balukiewicz, Beata Matussek, Janusz Spyra.

Pracownicy emerytowani: Stanisław Adamek, Władysława Błońska, Danuta Drynda, Grażyna Kempa, Andrzej Murzyn, Danuta Raś, Agnieszka Stopińska-Pajak. Instytut Historii UŚ – Anna Glimos-Nadgórska; Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Instytut Nauk o Edukacji – ks. Józef Kiedos, Wiesława Korzeniowska.

KIELECKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach⁶

Pracownia Dziejów Oświaty i Wychowania powstała w 1971 w Wyższej Szkole Nauczycielskiej (od 1973 WSP), którą stworzył od podstaw Józef Krasuski, kierując nią do 1977 r. Pracownia zlokalizowana była w Zakładzie Pedagogiki Wydziału Pedagogicznego. W latach następnych pracownię przekształcono w Zakład, którym nadal (do 1999 r.) kierował J. Krasuski. Następnie Zakładem kierowali: Mieczysław Rusiecki, Stanisław Majewski i Ewa Kula. Obecnie istnieje Wydział Pedagogiki i Psychologii UJK, z Zakładem Historii Oświaty i Wychowania.

Zakład Historii Oświaty i Wychowania, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii – prof. dr hab. Małgorzata Przeniosło – kierownik Zakładu, dr hab. Ewa Kula, prof. UJK, dr hab. Joanna Majchrzyk-Mikuła, prof. UJK (Filia w Piotrkowie Tryb.), dr Marzena Pękowska, asystent badawczo-dydaktyczny, dr Katarzyna Szymczyk, adiunkt badawczo-dydaktyczny (Filia w Piotrkowie Tryb.), dr Michał Stolarczyk, adiunkt badawczo-dydaktyczny (Filia w Piotrkowie Tryb.).

Zakład Edukacji Dorosłych, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii – dr hab. Małgorzata Stawiak-Ososińska, prof. UJK.

⁶ Materiały udostępnione przez dr hab. Ewę Kulę.

Instytut Historii, Wydział Humanistyczny – prof. dr hab. Adam Massalski.

Z Zakładem związani byli: Waldemar Firlej – do 2017/2018 w UJK, następnie zatrudniony w Staropolskiej Szkole Wyższej w Kielcach; Danuta Krześniak-Firlej – do 2016/2017 w UJK. Przez kilka lat z Wydziałem Zamiejscowym Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim współpracował też Tadeusz Jałmużna.

Pracownicy emerytowani: ks. Mieczysław Rusiecki, Stefan Możdżeń, Teresa Gumuła, Adam Massalski.

KRAKOWSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

UCZELNIE PUBLICZNE

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Zakład Historii Oświaty i Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego, który powstał z inicjatywy Stanisława Kota, zaliczyć należy do jednej z najstarszych tego typu jednostek w kraju. Po przyjęciu w styczniu 1920 r. przez UJ habilitacji Stanisława Kota zaczęła działać Katedra Historii Kultury. W 1933 r. doszło do jej likwidacji i przejścia S. Kota w stan nieczynny (S. Kot ze względów politycznych został zwolniony ze stanowiska). Przez wiele lat czyniono starania o przywrócenie katedry, ale bez większego powodzenia. Po wojnie, w 1946 r., powołano J. Hulewicza na kierownika Seminarium Historii Najnowszej Wychowania i Oświaty, a w 1952 został on przeniesiony do Katedry Pedagogiki i Oświaty Dorosłych. W 1956 r. J. Hulewicz został kierownikiem Zakładu Historii Oświaty, zaś pracownikami byli: dr Kamilla Mrozowska (w 1958 została mianowana docentem), mgr Leszek Hajdukiewicz oraz mgr Jadwiga Kręgiel. W 1965 r. w ramach Katedry Nauki i Oświaty uruchomiono Zakład Historii Oświaty, kierowany przez Jana Hulewicza, gdzie pracowali Kamilla Mrozowska, Leszek Hajdukiewicz i Jadwiga Kręgiel. W 1970 r. powstał Zakład Historii Oświaty i Kultury, następnie Zakład Historii Oświaty i Nauki. Jego pierwszym kierownikiem był Henryk Barycz, kolejnymi: Jan Hulewicz (1971–1976), Kamilla Mrozowska (1976–1987), Renata Dutkova (1988–1997), Julian Dybiec (1997–2010) i Andrzej Banach (2010–2014). W 2014 r. doszło do połączenia Zakładu z Pracownią Dydaktyki i utworzenia Zakładu Historii Kultury i Edukacji Historycznej. Krzysztof Stopka, jako obecny kierownik zakładu, pełnił zarazem stanowisko dyrektora Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (2004–2011), a od 2012 r. sprawował pieczę nad Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Zakład Historii Kultury i Edukacji Historycznej, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny – prof. dr hab. Krzysztof Stopka – kierownik Zakładu, dr hab. Tomasz Pudłocki, prof. UJ; dr hab. Maria Stinia, prof. UJ, dr hab. Wiktor Szymborski, dr Grzegorz Chomicki, dr Krystyna Samsonowska.

W Instytucie Pedagogiki UJ badania nad dziejami oświaty prowadzili: Tadeusz Aleksander i Barbara Łuczyńska. Z Collegium Medicum UJ z tego zakresu (w UP w Krakowie) doktoryzowała się Kazimiera Płoch.

Emerytowani pracownicy nauki: Julian Dybiec.

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Obecna Katedra Historii Oświaty i Wychowania działająca w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie nawiązuje do powstałego w ramach Instytutu Historii – Zakładu Historii Oświaty i Wychowania (1972) (Kiryk, Żaliński, 1981, s. 125). Początkowo kierował nim Ignacy Zarębski, który swoje zainteresowania historią kultury rozwijał pod kierunkiem profesora Stanisława Kota. W latach 1938–1939 był zastępcą asystenta w Katedrze Historii Kultury w Uniwersytecie Jagiellońskim (Ślęczka, 2015, s. 166–176). Od 1951 r. związał się z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie. Przez wiele lat wspomnianą tutaj Katedrą kierował Zygmunt Ruta, który przyczynił się do stworzenia jej współczesnego oblicza. Z Katedrą swoje życie naukowe związali: Czesław Majorek, Waław Marmon, Andrzej Kliś i Jan Krukowski. Do głównego nurtu badań tego zespołu należały dzieje oświaty i myśli pedagogicznej w Polsce, historiografia oświatowo-pedagogiczna, metodologia badań historyczno-oświatowych oraz biografistyka historyczno-oświatowa. W 1997 r. kierownikiem Katedry został Waław Marmon. Od 1998 r. kierował nią Jan Ryś, a w latach 2008–2012 Ryszard Ślęczka. W 2012 r. kierownikiem Katedry została Katarzyna Dormus (Ryś, Ślęczka, 2016, s. 151–155).

Katedra Historii Oświaty i Wychowania, Instytut Pedagogiki Przed-szkolnej i Szkolnej, Wydział Pedagogiki i Psychologii – dr hab. Katarzyna Kormus, prof. UP – kierownik Katedry, dr hab. Jan Ryś, prof. UP, dr hab. Ryszard Ślęczka, prof. UP, dr hab. Justyna Wojniak, prof. UP, dr Anna Włoch.

Do środowiska historyków wychowania w 2017 r. dołączyła dr hab. Bożena Stawoska-Jundziłł, prof. UP, która znalazła zatrudnienie w Katedrze Dydaktyki i Metodologii Badań Edukacyjnych w Instytucie Nauk o Wychowaniu UP w Krakowie. Z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej związany był dr hab. Andrzej Drózdź, który następnie przeszedł do pracy w Bibliotece Jagiellońskiej.

Do emerytowanych pracowników nauki należą Zygmunt Ruta i Jan Krukowski. Trzeba też wymienić Jacka Chrobaczyńskiego z Instytutu Historii UP, który zajmował się szkolnictwem i oświatą w okresie drugiej wojny światowej i tajnego nauczania.

UCZELNIE NIEPUBLICZNE

Akademia Ignatianum w Krakowie

Wydział Pedagogiczny jest jednym z dwóch podstawowych jednostek składających się na Akademię Ignatianum w Krakowie. W jego ramach działa Instytut Nauk o Wychowaniu, gdzie znajduje się Katedra Historii Oświaty i Wychowania. Wspomniana Katedra należy do stosunkowo młodych i związana jest z powołaną w 1999 r. Wyższą Szkołą Filozoficzno-Pedagogiczną

„Ignatianum” w Krakowie, od 2011 – Akademią Ignatianum w Krakowie. W 1998 r. powołano Katedrę Historii Wychowania, następnie, od 1999, Katedra Historii Oświaty i Wychowania, której kierownikiem był do 2019 r. Ludwik Grzebień. W latach 2019–2020 kierownikiem Katedry była Anna Królikowska, a od 2020 jest nim Andrzej P. Bieś.

Katedra Historii Oświaty i Wychowania, Instytut Nauk o Wychowaniu, Wydział Pedagogiczny – dr hab. Andrzej P. Bieś, SJ, prof. AIK – kierownik Katedry, prof. nadzw. dr hab. Witold Chmielewski, dr hab. Anna Królikowska, prof. AIK, dr hab. Beata Topij-Stempińska, prof. AIK, dr Barbara Turlejska.

Z Katedrą współpracuje dr hab. Barbara Surma, prof. AIK (Katedra Badań nad Dzieckiem. Już będąc na emeryturze, z Katedrą współpracowali: ks. Ludwik Piechnik, Jan Draus (do 2012), Ryszard Terlecki (do 2010 – przeszedł do Instytutu Nauk o Polityce i Administracji), Henryka Kramarz (do 2006), Stanisław Cieślak, SJ (do 2011 – przeszedł do Instytutu Kulturoznawstwa). W latach 2003–2005 pracownikiem Ignatianum był Jerzy Kochanowicz (związany też z Dolnośląską Szkołą Wyższą i Akademią WSB).

Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Do równie młodych uczelni należy krakowska Akademia im Andrzeja Frycza Modrzewskiego, założona w 2000 r. W jej strukturze znajduje się Wydział Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych z kilkoma mniejszymi jednostkami. Do osób związanych z dziejami wychowania należy zaliczyć także dr. hab. Jana Wnęka, prof. KAAFM, którego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół historii oświaty, nauki i kultury oraz rozwoju myśli pedagogicznej. Zaliczany on jest do Katedry Pedagogiki Rodziny. Można również wymienić dr hab. Teresę Olearczyk, prof. KAAFM (Katedra Pedagogiki Rodziny, Zakład Problemów Społecznych i Resocjalizacji), koncentrującą się na kwestiach historyczno-pedagogicznych.

INSTYTUTY NAUKOWE

Polska Akademia Umiejętności i Oddział PAN w Krakowie

W oddziale Polskiej Akademii Nauk w Krakowie i Akademii Umiejętności brak jednostek, które w sposób jednoznaczny można identyfikować z pracowniami lub zakładami historii wychowania. W oddziale krakowskim PAN historycy wychowania uczestniczą w pracach Komisji Nauk Pedagogicznych, co jest w pełni uzasadnione, gdyż początki tej Sekcji związane były z powstaniem jednego z najważniejszych zespołów do badań nad szkolnictwem i oświatą w okresie drugiej wojny światowej – Zespołu Badawczego Dziejów Oświaty w Latach Okupacji Hitlerowskiej (1939–1945) (Ślęczka, 2014, s. 195–204). Z pracami tymi związani byli: Bronisław Chrzan, Stanisław Gawęda, Włodzimierz Gałęcki i Ignacy

Jakubiec. W Polskiej Akademii Umiejętności problematykę dziejów oświaty i wychowania podejmowała Ewa Danowska, pracownik Zbiorów Specjalnych Biblioteki Naukowej PAN i PAU w Krakowie.

LUBELSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

UCZELNIE PUBLICZNE

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie⁷

Katedrę Historii Oświaty i Wychowania w UMCS powołano po wydarzeniach 1956 r., co jednocześnie związane było ze zmianami organizacyjnymi w uczelni (Katedra stanowiła część Wydziału Humanistycznego). Jej kierownikiem został Jan Dobrzański. Następnie, w ramach Instytutu Pedagogiki, działała Katedra Historii Oświaty i Wychowania, pod tym samym kierownictwem (1970). Wtedy uczelnia przeszła na strukturę instytutową. W 1973 r. z połączenia Wyższego Studium Nauczycielskiego UMCS oraz Instytutu Pedagogiki i Psychologii powstał Wydział Pedagogiki i Psychologii (Bednarz-Grzybek, Hajkowska, 2014, s. 13–37). W tym też roku w ramach Instytutu Pedagogiki zaczął działać Zakład Historii Wychowania i Pedagogiki Porównawczej kierowany kolejno przez Karola Poznańskiego do 1984 r., potem przez Ryszarda Kuchę (do 2007 r.), następnie przez Marię Czepil – do 2019 r. Obecnie osoby uprawiające historię wychowania w UMCS należą do różnych jednostek organizacyjnych uczelni:

Katedry Teorii Wychowania, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii – dr hab. Barbara Kalinowska-Witek, prof. UMCS,

Katedry Metodologii Nauk Pedagogicznych, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii – dr hab. Renata Bednarz-Grzybek, dr Monika Hajkowska,

Katedry Pedagogiki Pracy i Andragogiki, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii – prof. dr hab. Maria Czepil,

Katedry Historii Społecznej i Edukacji, Instytut Historii, Wydział Humanistyczny – dr hab. Mariusz Ausz, dr hab. Dariusz Szewczuk.

Do innych uczelni lub jednostek organizacyjnych przenieśli się: Karol Poznański (Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej w Warszawie), Adam Winiarz (Wszechnica Świętokrzyska w Kielcach), Małgorzata Ziółkowska (Biblioteka UMCS), Ryszard Kucha, (Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji, Lubelska Szkoła Wyższa w Rykach, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi, Warszawska Szkoła Bankowa, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie Filia w Lublinie).

Pracownicy emerytowani: Jerzy Doroszewski, Ryszard Kucha, Krystyna Wróbel-Lipowska, Marianna Krupa, Elżbieta Druć-Olejarnik, Halina Raczek, Krystyn Łogoźna.

⁷ Materiały udostępnione przez dr hab. Renatę Bednarz-Grzybek.

UCZELNIE NIEPUBLICZNE

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

W latach 1946–1956 w Wydziale Nauk Humanistycznych działała Katedra Historii Wychowania, Szkolnictwa i Oświaty pod kierownictwem Jana Dobrzańskiego. Od 1984 r., w ramach Wydziału Nauk Społecznych, funkcjonowała Katedra Historii Wychowania, działająca pod kierunkiem Stanisława Litaka (1984–2000), następnie Piotra Gacha (2000–2013). W 2014 r. doszło do połączenia Katedry Historii Wychowania z Katedrą Historii Opieki Społecznej, w wyniku czego powstała Katedra Historii Wychowania i Opieki Społecznej. Pieczę nad nią sprawował Marian Surdacki. Do ostatnich zmian doszło w marcu 2020, kiedy z Katedry Historii Wychowania i Opieki Społecznej oraz z Katedry Pedagogiki Społecznej i Pedagogiki Opiekuńczej utworzono Katedrę Historii Wychowania, Opieki i Pedagogiki Społecznej. Z kilkusobowego zespołu tej Katedry obecnie jedynie trzy osoby zajmują się historią wychowania (Fel, Niewiadomska, Skrzyniarz, 2016, s. 165).

Katedra Historii Wychowania, Opieki i Pedagogiki Społecznej, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych – prof. dr hab. Marian Surdacki – kierownik Katedry, dr hab. Wiesław Partyka, siostra dr hab. Maria Opiela, prof. KUL.

W Katedrze Pedagogiki Porównawczej pracował ks. Edward Walewander, który zajmował się historią Kościoła i katolicką myślą pedagogiczną. Ze środowiskiem tym przez pewien czas związani byli Roman Pelczar i Edmund Juško (Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli, obecnie Zakład Historii i Teorii Wychowania Uniwersytet Rzeszowski). W poprzednich latach zajęcia ze studentami przez krótki czas prowadził też Czesław Kępski zajmujący się historią zakładów dobroczynnych.

ŁÓDZKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Łódzki⁸

Geneza Katedry Historii Wychowania i Pedeutologii, funkcjonującej obecnie w Wydziale Nauk o Wychowaniu UŁ, sięga 1945 r. Na założonym wówczas Uniwersytecie Łódzkim powołano Wydział Humanistyczny (od 1975 r. – Wydział Filozoficzno-Historyczny, od 1991 r. – Wydział Nauk o Wychowaniu), a w nim Zakład Historii Szkolnictwa (1945–1957). Zakład następnie przekształcono w Katedrę Historii Wychowania i Oświaty (1957–1968) i dalej w Zakład Historii Wychowania i Oświaty, funkcjonujący w ramach powołanego Instytutu Pedagogiki i Psychologii (1968–1981). W dalszej kolejności jednostkę przekształcono w Katedrę Historii i Teorii Wychowania (w jej składzie wyodrębniono Zakład

⁸ Materiały przesłane przez dr hab. Anetę Bołdyrew.

Historii i Teorii Wychowania). W 1991 r., po ustanowieniu nowej struktury organizacyjnej Uniwersytetu Łódzkiego, powołano Katedrę Historii Wychowania i Pedeutologii. W ostatnich dwóch dekadach, w ramach tej Katedry, działały: Zakład Historii Edukacji Wczesnoszkolnej (w latach 2001–2002), kierowany przez Wiesławę Leżańską, oraz Zakład Historii Oświaty, w latach 2003–2012 kierowany przez Grzegorza Michalskiego (w 2012 r. przekształcony w Pracownię Historii Oświaty, kierowaną przez Anetę Bołdyrew). W 2017 r. Pracownię ponownie podniesiono do rangi Zakładu Historii Oświaty. Z ośrodkiem tym związani byli: Tadeusz Jałmużna, Eugenia Podgórska i Stefan Truchim (Michalska, 2010, s. 57–66).

Katedra Historii Wychowania i Pedeutologii, Wydział Nauk o Wychowaniu – dr hab. Grzegorz Michalski, prof. UŁ – kierownik Katedry, dr hab. Beata Szczepańska, prof. UŁ, dr hab. Aneta Bołdyrew, prof. UŁ – kierownik Zakładu Historii Oświaty, dr hab. Joanna Sosnowska, prof. UŁ, dr Kamila Cybulska, mgr Małgorzata Krakowiak.

Osoby związane z Katedrą: Wiesława Leżańska (w l. 2002–2004 prowadziła jednocześnie zajęcia w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Płocku), Iwonna Michalska (w latach 1982–2020 zatrudniona w Katedrze Historii Wychowania, obecnie pracuje w Centrum Kształcenia Pedagogów Sportu UŁ), Piotr Kędzia (od 2010 r. zatrudniony w Centrum Kształcenia Pedagogów Sportu UŁ). Mirosława Zalewska-Pawlak (w latach 1974–2002 zatrudniona w Katedrze Historii Wychowania i Pedeutologii, obecnie zatrudniona w Katedrze Edukacji Artystycznej i Pedagogiki Twórczości UŁ) oraz Sławomir Sztobryn (w latach 1979–2013 pracujący na UŁ, w tym do 2001 r. w Katedrze Historii Wychowania i Pedeutologii).

Emeryci: Nell Stolińska-Pobralaska (zatrudnioną w latach 1981–2018) i Ewa Witkowska-Urban (zatrudniona w latach 1973–2014).

OLSZTYŃSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie⁹

W 1974 r., na bazie zlikwidowanej Wyższej Szkoły Nauczycielskiej została zorganizowana Wyższa Szkoła Pedagogiczna, gdzie na Wydziale Pedagogicznym stworzono Zakład Historii i Teorii Wychowania, którego organizatorem i kierownikiem był Henryk Krzyżewski-Budny. Kolejnym kierownikiem został Mieczysław Iwanicki, twórca Zakładu Historii Wychowania, którym następnie kierowała Maria Jolanta Żmichrowska. Po utworzeniu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (1999) w strukturze nowego Wydziału Pedagogiki i Wychowania Artystycznego (1999–2005) istniały dwie jednostki specjalizujące się w badaniach w dziejach wychowania. Były to:

⁹ Materiały przekazane przez dr Kingę Lisowską i dr Marię Radziszewską.

1. Zakład Historii Wychowania z kierownikiem Andrzejem Gąsiorowskim (Instytut Nauk Pedagogicznych) i

2. Zakład Pedagogiki Historyczno-Porównawczej z kierownikiem Alicją Kicowską z Instytutu Nauk o Wychowaniu.

Po likwidacji struktury instytutowej na Wydziale Nauk Społecznych i Sztuki (2005–2008), pod kierownictwem A. Kicowskiej, powołano Zakład Historii Wychowania (2005), który w 2009 r. przekształcono w Zakład i dalej w Katedrę Dydaktyki i Historii Wychowania (Wydział Nauk Społecznych – 2009 i nadal). Od 2020 r., po zmianie struktury Wydziału Nauk Społecznych i likwidacji Katedry Dydaktyki i Historii Wychowania, powstał Instytut Nauk Pedagogicznych, w ramach którego funkcjonuje Katedra Pedagogiki Ogólnej i Opiekuńczej skupiająca historyków wychowania (Gąsiorowski, Kicowska, 2000, s. 61–62; Ostroch-Kamińska, Pulińska, Radziszewska, 2019, s. 34–35; Pulińska, Radziszewska, 2019, 67–69, 85–90, 98–101).

Katedra Pedagogiki Ogólnej i Opiekuńczej, Instytut Nauk Pedagogicznych, Wydział Nauk Społecznych – dr Kinga Lisowska, dr Urszula Pulińska, dr Maria Radziszewska, dr Danuta Kamilewicz-Rucińska.

Z Uniwersytetem związani byli: Krzysztof Jakubiak (obecnie Uniwersytet Gdański), Andrzej Puliński (obecnie Niepaństwowa WSP w Białymstoku oraz WSP im. J. Korczaka w Olsztynie), Anita Suchowiecka (w UWM do 2018 r., obecnie pracuje w placówce oświatowej), Aldona Zakrzewska (w UWM do 2019 r., obecnie pracuje w placówce oświatowej), Maria Jolanta Żmichowska, przeszła do Wyższej Szkoły i Przedsiębiorczości w Wałbrzychu,

Pracownicy emerytowani: Andrzej Gąsiorowski, Teresa Jaroszuk, Łucja Kabzińska, Krzysztof Kabziński, Alicja Daniela Kicowska, Halina Płocha.

OPOLSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Opolski¹⁰

Od 1973 r. w strukturze WSP w Opolu działał Instytut Pedagogiki, w skład którego wchodził Zakład Historii Wychowania i Oświaty, kierowany przez Franciszka Marka. Po utworzeniu Uniwersytetu Opolskiego w 1994 r. powstał Wydział Historyczno-Pedagogiczny z Instytutem Nauk Pedagogicznych. W jego strukturze znalazła się Katedra Historii Oświaty i Wychowania, prowadzona przez Franciszka Marka, oraz Zakład Pedagogiki Porównawczej, na czele którego stanął Zenon Jasiński. W 2016 struktura Instytutu obejmowała: Katedrę Historii Wychowania i Myśli Pedagogicznej oraz Pedagogiki Porównawczej (z Zenonem Jasińskim jako kierownikiem, Jolantą Kwiatek i Bogdanem Cimałą – historykami wychowania oraz Karolem Neishem i Marzanną Pogorzelską

¹⁰ Materiały udostępnione przez prof. dr hab. Eleonorę Sapię-Drewniak.

zajmującą się problematyką pedagogiki porównawczej i pedagogiki pracy) (Sapia-Drewniak, 1998, s. 569–573). W 2019 r. w Uniwersytecie Opolskim funkcjonowały:

Katedra Edukacji Ustawicznej, Instytut Nauk Pedagogicznych, Wydział Nauk Społecznych – prof. dr hab. Eleonora Sapia-Drewniak, kierownik Katedry i Zakład Pedagogiki Ogólnej, Instytut Nauk Pedagogicznych, Wydział Nauk Społecznych – dr hab. Eugenia Karcz-Taranowicz – kierownik Zakładu.

Wraz z przejściem Zenona Jasińskiego na emeryturę od 2019/2020 Katedra Historii Wychowania przestała istnieć, jak również nie został zatrudniony specjalista do prowadzenia zajęć z historia wychowania.

Pracownicy emerytowani: Bogdan Cimała, Zenon Jasiński, Jolanta Kwiatek, Franciszek Antoni Marek, Eleonora Sapia-Drewniak.

POZNAŃSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Zakład Historii Wychowania w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu działa od 1967 r. Najpierw związany był z Katedrą Pedagogiki, a obecnie należy do jednostek organizacyjnych Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM (1993). W pierwszym składzie Zakładu znaleźli się Stanisław Michalski, Jan Hellwig i Ewa Kijas. Przez wiele lat Zakładem kierował Stanisław Michalski (23 lata), od 1991 r. J. Hellwig, a od 2000 r. – Wiesław Jamrożek (Jamrożak, 2007, s. 12; Jamrożek, 2010, s. 67–72). W obszarze zainteresowań badawczych osób związanych z Zakładem znalazły się dzieje wychowania i myśli pedagogicznej od średniowiecza do końca XX wieku, w szczególności: szkolnictwo i reformy edukacyjne, ideologie wychowawcze, edukacja kobiet i wychowanie w rodzinie, zawodowy ruch nauczycielski, dzieje dzieciństwa, dzieje zabaw i zabawek, podróże edukacyjne w epoce staropolskiej, opieka i pomoc społeczna, skauting i harcerstwo. Z ośrodkiem poznańskim związane jest wydawnictwo „Biuletyn Historii Wychowania” – czasopismo powstałe z inicjatywy środowiska historyków wychowania, będące organem Towarzystwa Historii Edukacji. W 2019 r. odbył się w Poznaniu I Zjazd Towarzystwa Historii Edukacji.

Zakład Historii Wychowania, Wydział Studiów Edukacyjnych – prof. dr hab. Wiesław Jamrożek – kierownik Zakładu¹¹, prof. dr hab. Dorota Żołądź-Strzelczyk, dr hab. Edyta Głowacka-Sobiech, prof. UAM, dr hab. Justyna Gulczyńska, prof. UAM, dr hab. Katarzyna Kabacińska-Łuczak, dr hab. Krzysztof Ratajczak, prof. UAM, dr Mikołaj Brenk, dr Michał Nowicki, dr Konrad Nowak-Kluczyński, mgr Anna Wojewoda.

¹¹ Profesor Wiesław Jamrożek zmarł 2 kwietnia 2021 r.

Z poznańskim ośrodkiem historii wychowania związany jest dr hab. Piotr Gołdyn, prof. UAM, który pracuje na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym w Kaliszu będącym jednostką organizacyjną UAM w Poznaniu.

W zakładzie pracowali ponadto: Waldemar Bojarski, Aleksandra Boroń, Hanna Burszta, Agnieszka Gromkowska-Melosik, Piotr Grzelak, Łucja Kabzińska, Krzysztof Kabziński, Zbyszko Melosik, Eugenia Potulicka, Katarzyna Raźniewska.

PUŁTUSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku

Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor została założona w 1994 r. przez Akademickie Towarzystwo Edukacyjno-Naukowe „Atena”. Jej pierwszym rektorem był Andrzej Bartnicki. Od 2019 r. AH stanowi Filię Akademii Finansów i Biznesu Vistula. Wspomniana Filia obok wielu kierunków prowadzi też studia z zakresu pedagogiki. W pierwszym okresie istnienia Akademii zajęcia ze studentami prowadzili pracownicy naukowcy IHN PAN i naukowo-dydaktyczni z Wydziału Pedagogicznego UW (z historyków wychowania – K. Bartnicka i I. Szybiak).

RZESZOWSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Rzeszowski

Na początku w strukturze WSP istniał Wydział Pedagogiczny z Katedrą Pedagogiki, przekształconą następnie w Instytut Pedagogiki. W 1981 został powołany Zakład Andragogiki i Historii Wychowania, na czele którego stanął Andrzej Janczur. Samodzielny Zakład Historii Wychowania powstał w 1984 r., a jego kierownikiem został Andrzej Meissner. W skład kadry Zakładu wchodził: Jerzy Potoczny, Czesław Płaza i Władysława Szulakiewicz (do 1998 r.). W następnych latach zespół ten uzupełnił J. Grzywna. Do członków Zakładu przez pewien czas zaliczali się też Czesław Majorek i Julian Dybiec. Po 2000 r. jednostka została przekształcona w Zakład Historii i Teorii Wychowania (potem Katedrę), którego kierownikami byli kolejno: Kazimierz Szmyd, a od 2018 r. Roman Pelczar. Rzeszowscy historycy wychowania specjalizowali się w badaniach nad dziejami szkolnictwa i myśli pedagogicznej w Galicji (Meissner, 2010, s. 92–105).

Katedra Badań Szkoły, Instytut Pedagogiki, Kolegium Nauk Społecznych – prof. dr hab. Roman Pelczar – kierownik Katedry, dr hab. Edmund Juško (goziny zleczone), dr Ewa Baran-Barnaś, dr Elżbieta Dolata, dr Paweł Juško.

Z Zakładem związani byli również doktorzy: Józef Świeboda i Bronisław Jaśkiewicz.

Pracownicy emerytowani: Edmund Juško, Adam Krzanowski Andrzej Meissner, Czesław Płaza, Jerzy Potoczny, Kazimierz Szmyd.

SIEDLECKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach¹²

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny powstał w 2010 r. na bazie Akademii Podlaskiej istniejącej w latach 1999–2010. W strukturze Uniwersytetu istnieje obecnie Wydział Nauk Społecznych z Instytutem Pedagogiki, który powstał w 1991 r. W jego skład wchodziła, istniejąca od 1991 r., Katedra Historii i Teorii i Wychowania. W strukturze Katedry działała Pracownia Historii Wychowania i Pracownia Teorii Wychowania. Organizatorem i pierwszym kierownikiem Zakładu był Mieczysław Iwanicki. W 2013 r. zostały w uczelni przeprowadzone zmiany organizacyjne, lecz nie objęły one Pracowni Historii Wychowania. Obecnie istnieją zespoły badawcze, a wśród nich jeden realizujący problem węzłowy pt. *Od Jana Amosa Komeńskiego do współczesności. Znaczenie wielkiego pedagoga dla rozwoju pedagogiki i edukacji.*

Historycy wychowania zatrudnieni w Instytucie Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych: dr hab. Barbara Sitarska, dr Ewa Brodacka-Adamowicz, dr Małgorzata Wiśniewska dr Anna Niewęglowska, dr Rzeszutek Lucjan.

Instytut Historii: dr Beata Kozaczyńska.

SŁUPSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Akademia Pomorska w Słupsku

Akademia Pomorska została utworzona w 2006 r. na bazie dotychczas istniejących szkół wyższych (Wyższa Szkoła Nauczycielska 1969–1974, Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1974–2000, Pomorska Akademia Pedagogiczna 2000–2006). Z kolei w 1991 r. na Wydziale Humanistycznym powstał Instytut Pedagogiki, a w jego ramach Pracownia Historii Edukacji i Badań Porównawczych. W 1994 r. powstał Zakład Historii Oświaty i Wychowania, kierowany do 2003 r. przez Henryka Porożyńskiego (Tomaszewski, 2007, s. 97–99). Obecnie w Instytucie Pedagogiki istnieją:

Pracownia Historii Edukacji i Badań Porównawczych (Zakład Pedagogiki Ogólnej, Instytut Pedagogiki), której kierownikiem jest dr hab. Roman Tomaszewski, prof. AP,

Zakład Pedagogiki Szkolnej i Przedszkolnej, Instytut Pedagogiki
– dr Izabela Stelmasiak,

¹² Opracowano na podstawie informacji zamieszczonych na stronie internetowej Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.

Zakład Dydaktyki, Instytut pedagogiki – dr Danuta Panel,

Zakład Pracy Socjalnej, Instytut pedagogiki – mgr Małgorzata Kowalczyk.

Do Zakładu Historii Nauki Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Gdańskiego przeniosła się Elżbieta Gorloff; do placówki oświatowej Tomasz Skonieczny; do Wyższej Szkoły Komunikacji Społecznej w Gdyni Jerzy Będźmirowski.

Emeryci: Henryk Porożyński (prac. w latach 1976–2017), Edmund Szweda (1995–1999) i Wirski Adam (prac. w latach 2005–2010).

SZCZECIŃSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Szczeciński

W lipcu 1968 r. doszło w Szczecinie do utworzenia Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, od 1973 r. – Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a od 1985 Uniwersytetu Szczecińskiego. Samodzielny Zakład Historii Wychowania działał w strukturze Instytutu Pedagogiki od 1992 do 2008 r., pod kierownictwem Danuty Koźmian. Pracownikami Zakładu byli: Robert Jankowski, Ilona Kość i Elżbieta Magiera. Od 2008 r. w miejsce Zakładu powołano Katedrę Historii Wychowania, którą prowadził Wiesław Andrukowicz. W 2013 r. w Katedrze zatrudnieni byli następujący historycy wychowania: Wiesław Andrukowicz, Elżbieta Magiera, Robert Jankowski i Joanna Król. W 2019 r. utworzono Katedrę Historii i Teorii Wychowania, na czele z Anną Murawską (Magiera, 2016, s. 131–145; Jankowski, 2013, s. 155–163; Król, Magiera, 2015, s. 428).

Katedra Historii i Teorii Wychowania, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych – (historycy wychowania): dr hab. Joanna Król, prof. US, dr hab. Elżbieta Magiera, prof. US, dr Robert Jankowski, dr Ilona Kość.

Pracownicy emerytowani: Danuta Koźmian.

TORUŃSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu¹³

Zakład Historii i Teorii Wychowania powstał w 1976 r. w Instytucie Pedagogiki Psychologii Wydziału Humanistycznego UMK. Kierował nim początkowo Bolesław Pleśniarski, a od r. 1978 Zdzisław Dąbrowski. Z kolei w 1984 r. został powołany Zakład Historii Oświaty i Wychowania na czele z historykiem Jerzym Danilewiczem, będącym jednocześnie dyrektorem Instytutu Pedagogiki i Psychologii. Od 1991 r. funkcjonował Zakład Historii Wychowania i Myśli Społecznej, zaś od 2002 r. – Zakład Historii Edukacji, pod kierownictwem Władysławy Szulakiewicz (Szulakiewicz, 2004, s. 59–76; Szulakiewicz, 2007, s. 89–96). Obecnie w Toruniu działają:

¹³ Materiały udostępnione przez dr hab. A. Wałęgę.

Katedra Teorii Wychowania, Instytut Nauk Pedagogicznych, Wydział Filozofii i Nauk Społecznych – dr hab. Agnieszka Wałęga, prof. UMK,

Katedra Historii Nauk Pedagogicznych, Instytut Nauk Pedagogicznych, Wydział Filozofii i Nauk Społecznych – prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz – kierownik Katedry, dr hab. prof. Joanna Falkowska, dr Dorota Grabowska-Pieńkosz.

Z Zakładem Historii Wychowania i Myśli Społecznej Instytutu Pedagogiki związany był Witold Wojdyło, który przeniósł się na Wydział Politologii i Stosunków Międzynarodowych.

WARSZAWSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

UCZELNIE PUBLICZNE

Uniwersytet Warszawski

Od 1928 r. na UW działało Seminarium Historii Wychowania i Doktryn Politycznych związane z Hanną Pogoską i Bogdanem Nawroczyńskim (zastępca kierownika). Od 1947/1948 istniało Seminarium Historii Szkolnictwa i Oświaty, którego kierownikiem w 1949 r. został Michał Szulkin. W 1951 r. powołano Katedrę Historii Szkolnictwa i Oświaty z Zakładem Historii Szkolnictwa i Oświaty do XIX w. (kierownik – Łukasz Kurdybacha) oraz Zakład Historii Szkolnictwa i Oświaty XIX i XX w. (pod kierownictwem Michała Szulkinia). W latach 1953–1969 działała Katedra Historii Szkolnictwa i Oświaty, będąca częścią Wydziału Pedagogicznego, następnie Instytutu Pedagogiki WP (1968/1969). Z kolei w l. 1969–1976 działał Zakład Historii Wychowania i Myśli Wychowawczej; w l. 1976–1980 – Zakład Historii Wychowania i Pedagogiki Porównawczej. Następnie, od 1980 r., Katedra Historii Oświaty i Wychowania, a od 2009/2010 – Zakład Historii Oświaty i Wychowania. Zakładem kierował Tadeusz Mizia (1969–1972), a w latach 1973–1991 r. kierownikiem Zakładu i potem Katedry był Józef Miąso. W kolejnych latach funkcje kierownicze sprawowali: Irena Szybiak (1991–2013), Janina Kamińska (2013–2017) i Adam Fijałkowski (od 2017). Z przedsięwzięć naukowych wymienić należy tutaj Zespół Naukowy Dziejów Oświaty i Myśli Pedagogicznej (1969–1975), działający pod kierownictwem Ł. Kurdybachy (Szybiak, 2004, s. 183–226). Z inicjatywy J. Miąso zostało powołane ogólnopolskie stowarzyszenie historyków wychowania, które obrało nazwę Towarzystwo Historii Wychowania. Do powstania THE doszło w 2000 r. na pierwszym walnym (założycielskim) spotkaniu, które odbyło się w Katedrze Historii Oświaty i Wychowania. W Zarządzie I kadencji znaleźli się I. Szybiak i A. Fijałkowski (Bartnicka, Szybiak, 2010, s. 82). W chwili obecnej Zakład przemianowano w Pracownię Historii Oświaty i Wychowania, działającą w ramach Zakładu Humanistycznych Podstaw Pedagogiki, Wydział Pedagogiczny (od 2017) (Kamińska, 2016, s.127–139).

Pracownia Historii Oświaty i Wychowania, Zakład Humanistycznych Podstaw Pedagogiki, Wydział Pedagogiczny – dr hab. Adam Fijałkowski, prof. UW – kierownik Pracowni, prof. dr hab. Janina Kamińska, dr hab. Katarzyna Buczek.

Z wielu osób związanych z Zakładem i Katedrą wymienić należy m.in.: Kalinę Bartnicką, Zbigniewa Marciniaka, Bożennę Michalik, Joannę Płaza i Jadwigę Sutylę.

Pracownicy emerytowani: Irena Szybiak.

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie¹⁴

Zakład Historii Wychowania od samego początku związany był z osobą Stanisława Mauersberga i Karola Poznańskiego, który w 1984 r. przeniósł się z UMCS do WSPS i wybrany został rektorem tej uczelni. W roku akademickim 1985/1986 Zakład znajdował się wśród jednostek Wydziału Rewalidacji. Zakładem kierował Karol Poznański (Poznański, 2012, s. 61–86). Pierwszy zespół naukowy tworzyli: Hanna Markiewicz, Wojciech Gosik, Hanna Kaczmarek, Elżbieta Zdunek-Szczygłowska. W swoich badaniach zajmowali się historią szkolnictwa specjalnego w Polsce oraz pedagogiką. W miejsce Zakładu w 1992 r., jako samodzielną jednostkę, wyodrębniono Katedrę Historii i Teorii Wychowania, która następnie zmieniła nazwę na Katedra Historii Wychowania. Do 2008 r. kierowana była przez K. Poznańskiego, następnie H. Markiewicz. W Katedrze powstała praca doktorska pt. *Vittorino da Feltre – pedagog z XV wieku* (Alicji Zagrodzkiej), która otrzymała pierwszą nagrodę w pierwszej edycji (poszerzonej) Ogólnopolskiego Konkursu Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji – Nagrodę im. Profesora Czesława Majorka.

Katedra Historii Wychowania, Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiczny – prof. dr hab. Hanna Markiewicz – kierownik Katedry, dr hab. Jacek Kulbaka, prof. APS, dr Iwona Czarnecka, dr Marek Siwicka, dr Alicja Zagrodzka.

Do emerytowanych pracowników należy: Karol Poznański (zatrudniony do 2020 r.).

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Katedra Historii Wychowania i Dziejów Oświaty należy do jednostek organizacyjnych Instytutu Pedagogiki, Wydziału Nauk Pedagogicznych UKSW w Warszawie (od 2008). W swoich strukturach posiada osiem katedr, jedną z nich jest Katedra Historii Wychowania i Dziejów Oświaty. Od 2002 r. kierował nią Jan Piskurewicz, obecnie funkcję tę pełni Jan Niewęglowski (Kuczyńska-Kwapisz, 2011, s. 15–27).

Katedra Historii Wychowania i Dziejów Oświaty: ks. dr hab. Jan Niewęglowski, prof. UKSW – kierownik Katedry, prof. dr hab. Jan Piskurewicz, dr hab. Edyta Wolter, prof. UKSW, dr Janusz Tomiło – umowa zlecenie.

¹⁴ Opracowano na podstawie informacji dostarczonej przez prof. H. Markiewicz.

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.

Uczelnia działa od 1954 r., zaś od 1991 rozpoczął działalność Instytut Pedagogiki Katechetycznej, a od 1997 – Ekumeniczny Instytut Pedagogiki. Z kolei studia na kierunku pedagogika zostały uruchomione w 1996 r. W X 2019 r. powstał Wydział Nauk Społecznych. W ramach tej jednostki organizacyjnej działa Katedra Pedagogiki Religii i i Kultury

Katedra Pedagogiki Religii i Kultury – Historia myśli pedagogicznej realizowana jest przez ks. dr. Artura Oleksiejuka.

Ze Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie związana jest prof. dr hab. Teresa Zaniewska (kierownik Katedry Edukacji i Kultury).

INSTYTUTY NAUKOWE

Instytut Historii Nauki PAN im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów w Warszawie

Obecna Pracownia Dziejów Oświaty i Antropologii Kultury nawiązuje do wcześniej działającej Pracowni Dziejów Oświaty Polskiej Akademii Nauk, która powstała w 1953 r. Początkowo był to czteroosobowy zespół z Łukaszem Kurdybachą, Marianem Falskim, Michałem Szulkinem i Eugenią Dąbrowską (Miąso, 2000, s. 111–165). Przez wiele lat Pracownią, a następnie Zakładem kierował profesor Ł. Kurdybacha, zaś od 1969 r. Józef Miąso (Bartnicka, 2003, s. 162–168). W 1974 r. Pracownię połączono z Zakładem Historii Nauki i Techniki, a w ich miejsce powołano Zakład Historii Nauki, Oświaty i Techniki, następnie Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki (1977). Od 1978 r. w strukturze organizacyjnej IHNOiT pojawił się Zakład Dziejów Oświaty. W 1994 r. IHNOiT przekształcono w Instytut Historii Nauki PAN (Miąso, 2004, s. 33–49). W pierwszym okresie Pracownia zajmowała się m.in. gromadzeniem własnego archiwum dziejów oświaty oraz miała opracować monografię Komisji Edukacji Narodowej, strajku szkolnego 1905 roku i organizację szkolnictwa w latach 1918–1939. W następnych latach podejmowała szereg ważnych dla oświaty problemów badawczych, do realizacji których zapraszano niemal całe środowisko historyków wychowania (w gronie tym znaleźli się m.in.: Jan Dobrzański, Eugenia Podgórska, Stefan Truchim, Ignacy Zarębski, Mieczysława Mitera-Dobrowolska, Ryszard Wroczyński, Kazimierz Kubik i wielu innych). Z przekazu Kaliny Bartnickiej wynika, że w realizacji zadań naukowych Pracowni uczestniczyło 89 osób, które przyczyniły się do opracowania 223 tematów badawczych (Bartnicka, 2004, s. 136). Do etatowych pracowników, związanych na stałe z Pracownią i Zakładem, należeli: Kalina Bartnicka, Tadeusz Bieńkowski, Ludwik Chmaj, Stanisław Mauersberg, Józef Miąso, Irena Szybiak, Jadwiga Woźnicka. Asystentami, pracownikami lub współpracownikami PAN byli również: Janina Chodakowska, Katarzyna Dormus, Wanda Garbowska, Leonard Grochowski,

Wojciech Grzelecki, Waldemar Kamiński, Zenon Kmiecik, Sabina Lewinowa, Janina Lubieniecka, Bronisław Ługowski, Łucja Borodziej, Bożenna Michalik, Zbigniew Nanowski, Karol Poznański, Eugeniusz Rudziński, Bella Sandler, Ryszard Terlecki i Ewelina Tylińska.

Pracownia Dziejów Oświaty i Antropologii Kultury, Instytut Historii Nauki – dr hab. Joanna Schiller-Walicka, prof. PAN – kierownik Pracowni, prof. dr hab. Kalina Bartnicka, mgr Michał Jasiński, prof. dr hab. Jan Piskurewicz, dr Jakub Bajer, dr Mikołaj Getka-Kenig, dr Michał Piekarski, mgr Donald Sunderland, dr Alicja Urbanik-Kopeć, dr Monika Wiśniewska, prof. dr hab. Leszek Zasztowt.

Pracownicy emerytowani: Józef Miąso i Janina Chodakowska.

WROCLAWSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Wrocławski¹⁵

Ośrodek historii wychowania na Uniwersytecie Wrocławskim rozpoczął działalność 5 grudnia 1945 r., z chwilą utworzenia – w ramach Wydziału Humanistycznego – Zakładu Pedagogiki z kierownikiem Stanisławem Tyncem. W 1949 r. podjął działalność Zakład Historii Oświaty i Szkolnictwa, którego kierownictwo powierzono Henrykowi Baryczowi z UJ. W tym samym roku pracę w Zakładzie rozpoczęła Mirosława Chamcówna. W 1949 r. Zakład został przekształcony w Katedrę, która istniała do 1951 r. Po jej likwidacji historycy wychowania przeszli do Katedry Pedagogiki. W roku 1972, w wyniku kolejnej restrukturyzacji uczelni, Katedrę Pedagogiki przemianowano na Instytut Pedagogiki, w ramach którego powołano Zakład Historii Oświaty i Wychowania. Do połowy lat 90. (z przerwą w latach 1977–1980, kiedy kierownikiem był Antoni Smołański), Zakładem kierowała M. Chamcówna. W następnej kolejności kierownikami Zakładu byli: Bolesław Potyrała, Stefania Walasek i Barbara Jędrychowaka. Po roku 2000 Zakład Historii Oświaty i Wychowania zmienił nazwę na Zakład Historii Edukacji, pod którą to nazwą funkcjonuje do chwili obecnej (Potyrała, 1986, s. 5–38; Chamcówna, Kurgul, 1989, 113–122; Walasek, 2010, s. 127–128).

Zakład Historii Edukacji, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych – dr hab. Barbara Jędrychowska, prof. UW – kierownik Zakładu, dr Anna Haratyk, dr Mirosław Piwowarczyk.

Inni historycy wychowania związani z Instytutem Pedagogiki: Kamila Gandecka (obecnie Zakład Edukacji Międzykulturowej i Badań nad Wspieraniem Społecznym), Beata Krawiec (obecnie Zakład Pedagogiki Mediów), Andrzej Ładyżyński (Zakład Poradownictwa UW). Z zespołem tym współpracował też Mieczysław Adamczyk.

¹⁵ Materiały dostarczone przez dr A. Haratyk.

Pracownicy emerytowani: Stefania Walasek, Jolanta Szablicka-Żak, Aleksandra Bilewicz, Jerzy Semków, Roman Stępień, Stefan Możdżeń (pracował w latach 1970–1980).

ZIELONOGÓRSKIE ŚRODOWISKO HISTORII WYCHOWANIA

Uniwersytet Zielonogórski¹⁶

Powołany w 2001 r. Uniwersytet Zielonogórski powstał w wyniku połączenia WSP i Politechniki Zielonogórskiej. Jednym z wydziałów był wówczas Wydział Nauk Pedagogicznych i Społecznych (2001–2008), potem Wydział Nauk Społecznych, w ramach którego funkcjonuje Instytut Pedagogiki. W strukturze Instytutu został powołany Zakład Historii Wychowania i Nauk Pomocniczych. Po przemianach organizacyjnych Zakład ten uległ likwidacji, a historycy wychowania zostali skierowani do innych zakładów.

Pracownia Podstaw Edukacji, Zakład Pedagogiki Szkolnej, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych – dr Edyta Kahl-Łuczyńska.

Pracownia Pedagogiki Specjalnej, Zakład Pedagogiki Specjalnej i Profilaktyki Społecznej, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych – dr Tomasz Fetzki.

Pracownia Teorii i Filozofii Wychowania, Zakład Podstaw Pedagogiki i Logopedii, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych – dr Edyta Bartkowiak.

Pracownicy emerytowani: Ryszard Stankiewicz, Pola Kuleczka.

3. PRÓBA SYNTEZY

Podsumowując, należy przypomnieć, że badaniami objęto uniwersytety i akademie prowadzące studia magisterskie w zakresie pedagogiki, w liczbie 30 uczelni publicznych i niepublicznych (w tym 2 placówki badawcze) zlokalizowanych w 21 miastach. Najwięcej placówek naukowych tego typu posiada Warszawa (5), Kraków (5) i Lublin (2). W pozostałych miastach funkcjonuje po jednej takiej placówce. Badaniem objęto trzy kategorie historyków wychowania, a więc osoby aktualnie wykonujące obowiązki zawodowe, osoby pracujące w poprzednich latach oraz osoby pozostające na emeryturze.

Jak wynika z uzyskanych danych liczbowych, pierwsza grupa badanych liczy 137 osób, zaś emeryci 59 osób. Liczba pracowników, którzy przeszli do innych instytucji, wynosi około 50 osób. Są to jednak dane orientacyjne, gdyż nie udało się pozyskać ścisłych danych personalnych w stosunku do wszystkich uczelni. Do najbardziej reprezentatywnej grupy należy zaliczyć aktualnie pracujących

¹⁶ Opracowano na podstawie informacji zamieszczonej na stronie internetowej Uniwersytetu Zielonogórskiego.

historyków wychowania. Posiadają oni wysoki poziom kompetencji zawodowych, o czym świadczą uzyskane tytuły naukowe. Stopień magistra posiadają 4 osoby (3%), stopień doktora – 58 osób (42,4 %), stopień doktora habilitowanego – 53 osoby (38,6 %), zaś tytuł profesora tytularnego noszą 22 osoby (16%). Jest to więc grupa pracowników bardzo ambitna, posiadająca znaczący dorobek pisarski, inicjująca różnorodne inicjatywy badawcze, biorąca czynny udział w życiu naukowym. Aktywność naukową przejawiają również emeryci, dzielący się swoim doświadczeniem i wspomagający swoim autorytetem szereg inicjatyw badawczych.

Natomiast mniej optymistycznie prezentuje się sprawa jednostek organizacyjnych będących miejscem pracy zawodowej. W ostatnich dziesiątkach lat utrwalił się model zakładu lub katedry historii wychowania mieszczący się w strukturze instytutów pedagogicznych. W wyniku kolejnych reform szkolnictwa wyższego pojawiła się różnorodność strukturalna i organizacyjna poszczególnych uczelni. W związku z tymi zmianami stabilność historii wychowania została znacznie naruszona. Wraz z redukcją godzin zmniejszyła się też liczba historyków wychowania, co sprzyjało likwidacji poszczególnych jednostek, tj. zakładów i katedr, będących podstawowym miejscem pracy historyków wychowania. W wielu sytuacjach, pracowników tych umieszczano w innych zakładach i jednostkach organizacyjnych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, tradycyjne określenie Zakład/Katedra Historii Wychowania zachował się w 13 uczelniach (46,5%). W 5 przypadkach (18%) nazwa jednostki organizacyjnej została uzupełniona o inną dziedzinę wiedzy pedagogicznej (np. zakład historii i teorii wychowania). W 10 uczelniach (35,5%) historycy wychowania zostali umieszczeni w zakładach reprezentujących różne subdyscypliny pedagogiczne, co nie sprzyja integracji tej grupy zawodowej.

Wypada jeszcze raz wyjaśnić, że w odniesieniu do historycznego spojrzenia na działalność pracowni, zakładów, katedr oraz osób z nimi związanych prezentowany opis nie jest kompletny. Autorzy zamieszczonej tutaj charakterystyki są w pełni tego świadomi. Niniejsze opracowanie może jedynie stanowić wstęp do przygotowania szerszej monografii, w pełni obejmującej aktualny stan badań nad polską historią wychowania. W tym zakresie podjęto już rozmowy z Towarzystwem Historii Edukacji, jako jedyną instytucją mogącą podjąć trud wydania takiego dzieła.

Na koniec autorzy pragną podziękować tym wszystkim, którzy dostarczyli niezbędnych materiałów o jednostkach badawczych i historykach wychowania. Są to: dr Agnieszka Suplicka (Białystok), dr hab. Monika Nawrot-Borowska (Bydgoszcz), dr Mirosław Łapot (Częstochowa), prof. Romuald Grzybowski (Gdańsk), dr Łukasz Michalski (Katowice), dr hab. Ewa Kula (Kielce), dr hab. Maria Stinia (Kraków, UJ), dr hab. Beata Topij-Stempińska (Kraków, Ignatianum), dr hab. Renata Bednarz-Grzybek (Lublin, UMCS), dr hab. Aneta Bołdyrew (Łódź), dr Kinga Lisowska i dr Maria Radziszewska (Olsztyn), prof. Eleonora Sapia-Drewniak (Opole), prof. Dorota Żołądź-Strzelczyk (Poznań), prof. Ewa Wiśniewska (Płock), dr hab. Roman Tomaszewski (Słupsk), dr hab. Elżbieta

Magiera (Szczecin), dr hab. Agnieszka Wałęga (Toruń), prof. Hanna Markiewicz (Warszawa, APS), prof. Janina Kamińska i dr hab. Adam Fijałkowski (Warszawa, UW) oraz dr Anna Haratyk (Wrocław).

ANEKS

Uzupełnienie do wykazu zawartego w „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym” (2020, nr 1–2). Osoby zmarłe pominięte w pierwszej części oraz nazwiska nowe.

doc. dr Włodzimierz Iwanicki, ur. 14 III 1928, Lwów – zm. IX 2005 w Radości pod Warszawą i tam pochowany.

prof. dr hab. Wiesław Jamrozek, ur. 24 VIII 1954, Żary – zm. 2 IV 2021 w Poznaniu, pochowany na cmentarzu przy Kościele Opatrzności Bożej (oś. Bolesława Chrobrego).

mgr Edward Kolek, ur. 20 IX 1932 w Kłęczanach, pow. Rzeszów – zm. 25 II 2019, Rzeszów, pochowany na Cmentarzu Wilkowyja, kw. 19, rząd 23, grób 1.

dr Józef Krasuski, ur. 8 V 1933, Dębe Wielkie, pow. Sokołów Podlaski – zm. 16 VIII 2020 w Kielcach, pochowany na Cmentarzu Piaski w Kielcach.

dr Henryk Krzyżewski-Budny, ur. 7 I 1923 w Bobinie Wielkim k. Makowa Mazowieckiego – zm. 17 I 1988, Olsztyn, pochowany w Olsztynie – Cmentarz przy ul. Poprzecznej, kw. G40, rząd 3, gr. 37.

dr Stanisław Majewski, ur. 7 V 1944, Kielce – zm. 3 VII 2020, Kielce, pochowany na Cmentarzu Cedzyna w Kielcach, kw. PU6, rząd 4, grób 12.

prof. zw. dr hab. Eugenia Malewska, ur. 25 I 1935, Trzebiełuch k/Chełmna – zm. 13 I 2015 w Olsztynie, tam pochowana na cmentarzu komunalnym, ul. Poprzeczna, kw. 16/3/9.

prof. dr hab. Marian Pawlak, ur. 10 VII 1935 w Nowinach w pow. wrocławskim – zm. 26 XII 2016 w Bydgoszczy, pochowany na cmentarzu św. Antoniego w Toruniu.

dr hab. Urszula Perkowska, ur. 7 XI 1942, Kraków – zm. 25 VIII 2017 w Krakowie, pochowana na cmentarzu Rakowickim.

dr hab. Alicja Puszka, ur. 5 IX 1960, Świdnik – zm. 1 VIII 2019 w Kazimierzówce, pochowana na cmentarzu w Kazimierzówce, pow. Lublin.

dr hab. Bogdan Snoch, ur. 7 VII 1933 w Akwizgranie – zm. 5 X 2018 w Częstochowie, pochowany w Kamienicy Polskiej, pow. Częstochowa.

UZUPEŁNIENIA/KOREKTY

Antoni Bądzkiewicz – pochowany na Cmentarzu Powązkowskim, Warszawa, kw. 63.

Bolesław Pleśniarski – (błędne imię Bogdan), cmentarz w Toruniu, ul. Włocławska (a nie Wrocławska).

BIBLIOGRAFIA

Bartnicka K. (2003), *Profesor Józef Miąso – historyk wychowania i współtwórca Towarzystwa Historii Edukacji*, „Biuletyn Historii Edukacji” nr 1–2.

Bartnicka K. (2004), *Łukasz Kurdybacha – twórca Pracowni Dziejów Oświaty (1907–1972)*, w: J. Schiller, L. Zasztowt (red.), *Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk w latach 1953–2003. Księga jubileuszowa z okazji pięćdziesięciolecia działalności*, Warszawa: Wydawnictwo RETRO-ART.

Bartnicka K., Szybiak I. (2010), *Warszawska historia wychowania w drugiej połowie XX wieku*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II” nr 77.

Bednarz-Grzybek R., Hajkowska M. (2014), *Historia Wydziału Pedagogiki i Psychologii*, w: J. Kirenko, W. Bobrowicz (red.), *40 lat Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Chamcówna M., J. Kargul (1989), *Katedra i Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1987*, „Kwartalnik Pedagogiczny” nr 2.

Denisiuk A. (1998), *Profil badawczy bydgoskiej Katedry Historii Wychowania i jej dorobek naukowy i wydawniczy*, w: T. Gumuła, J. Krasuski, S. Majewski (red.), *Historia wychowania w XX wieku. Dorobek i perspektywy*, Kielce: Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji.

Fel S. ks, Niewiadomska I., Skrzyniarz R. (red.) (2016), *Księga Wydziału Nauk Społecznych KUL*, Lublin: Wydawnictwo KUL.

Gąsiorowski A., Kicowska A. (2000), *Badania z zakresu historii wychowania w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie*, „Biuletyn Historii Wychowania” nr 11/12.

Gnatowskiego M. (red) (1993), *Dwadzieścia pięć lat na drodze do samodzielności Białostockiej Uczelni Uniwersyteckiej (1968–1993)*, Białystok: Wydawca Dział Wydawnictw Filii Uniwersytetu Warszawskiego.

Grzybowski R. (2008), *Pięćdziesięciolecie gdańskiej historii wychowania*, „Biuletyn Historii Wychowania” nr 24.

Grzybowski R. (2010), *Zakład Historii Nauki, Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Gdańskiego w latach 1959–2009*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II” nr 77.

Grzybowski R. (2019), *Pedagogika gdańska w perspektywie sześćdziesięciolecia jej istnienia*, w: J. Siemionow, P. Śpica (red.), *Historyczne i współczesne konteksty badań edukacyjnych. Studia teoretyczne i analizy empiryczne z okazji jubileuszu sześćdziesięciolecia pedagogiki gdańskiej (1958–2018)*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Gumuła T., Krasuski J., Majewski S. (red.) (1998), *Historia wychowania w XX wieku. Dorobek i perspektywy*, Kielce: Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji.

Jamrożek W. (2007), *W czterdziestolecie Zakładu Historii Wychowania*, w: W. Jamrożek, D. Żołądź-Strzelczyk, K. Ratajczak (red.), *Ad novum fructum. Z okazji jubileuszu poznańskich historyków wychowania*, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

Jamrożek W. (2010), *Poznańskie środowisko historyków edukacji i jego związki z Krakowem*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II” nr 77.

Jankowski R. (2013), *Dwudziestolecie Zakładu i Katedry Historii Wychowania w Uniwersytecie Szczecińskim (1992–2012)*, „Biuletyn Historii Wychowania” nr 30.

Jędrychowska B., Piwowarczyk M. (2009), *Działalność wrocławskiego Zakładu Historii Edukacji w latach 1999–2009*, „Biuletyn Historii Wychowania” nr 25.

Kamińska J. (2016), *Badania Zakładu Historii Oświaty i Wychowania Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego nad myślą pedagogiczną XIX i XX wieku prowadzone w latach 2013–2016*, „Biuletyn Historii Wychowania” nr 35.

Kiryk K., Żaliński H. (1981), *Instytut Historii*, w: Z. Ruta (red.), *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1946–1981*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP.

Król J., Magiera E. (2015), *Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego (1985–2015)*, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Humanistycznego US Minerwa.

Kryńska E.J. (2007), *Rys historyczny*, w: taż (red.), *Utrwalić chwile. XXX-lecie Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku*, Białystok: Wydawnictwo Trans Humana.

Kucha R., Kucha-Frankiewicz E. (2010), *Krakowskie środowisko wychowania i jego współpraca naukowa z Lublinem*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II” nr 77.

Kuczyńska-Kwapisz J. (2011), *Wydział Nauk Pedagogicznych – historia, teraźniejszość, zamierzenia*, „Forum Pedagogiczne UKSW” nr 2.

Ładyżyński A. (2017), *Mistrzynie. Wspomnienie o Pani Profesor Mirosławie Chamcównie – niezwyklej osobie wywierającej wpływ na uczniów*, w: B. Jędrychowska (red.), *Wychowawca, nauczyciel, mistrz: o potrzebie mądrości, autorytetu i cnoty*, Wrocław: Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego.

Magiera E. (2016), *Pionierzy szczecińskiej pedagogiki*, w: W. Szulakiewicz (red.), *Umieszczeni w przeszłości. Pamięć w naukach pedagogicznych*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Meissner A. (2010), *Rzeszowskie środowisko historyków wychowania. Początki i stan obecny*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II” nr 77.

Meissner A., Ślęczka R. (2020), *Zachowani w pamięci. Wykaz zmarłych historyków wychowania od XVIII do XXI wieku*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” nr 1–2.

Miąso J. (2000), *Pracownia Dziejów Oświaty Polskiej Akademii Nauk (1953–1974)*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” t. 40.

Miąso J. (2004), *Garść wspomnień i refleksji*, w: J. Schiller, L. Zasztowt (red.), *Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk w latach 1953–2003. Księga jubileuszowa z okazji pięćdziesięciolecia działalności*, Warszawa: Wydawnictwo RETRO-ART.

Michalska I. (2010), *Naukowe związki łódzkich historyków wychowania z Krakowem*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II” nr 77.

Ostrouch-Kamińska J., Pulińska U., Radziszewska M. (red.) (2019), *50 lat olsztyńskiej pedagogiki. Księga jubileuszowa*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Potyrała B. (1990), *Organizacja, dydaktyka i nauka Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego im. B. Bieruta w latach 1945–1985*, Prace Pedagogiczne LIX, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 928, nr LIX.

Poznański K. (1995), *Geneza i pierwsze lata Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS w Lublinie. Kalendarium przeobrażeń strukturalnych i organizacyjnych w latach 1971–1984*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” t. XVI.

Poznański K. (2012), *Wspomnienia o moich dwóch kadencjach rektorskich w WSPS w latach 1984–1990*, w: H. Markiewiczowa, K. Poznański, J. Kulbaka, *Sami tworzyliśmy tę historię*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. *Księga pamiątkowa z okazji 90 rocznicy powstania Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (1922–2012)*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.

Pulińska U., Radziszewska M. (2019), *50 lat olsztyńskiej pedagogiki, Narodziny – konteksty – wyzwania*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Ryś J., Ślęczka R. (2016), *Katedra Historii Oświaty i Wychowania*, w: K. Dormus, R. Ślęczka, J. Wojniak (red.), *Wyższa Szkoła Pedagogiczna. Akademia Pedagogiczna. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie 1996–2016*, Kraków: Wydawnictwo UP w Krakowie.

Szablicka-Żak J. (red.) (2002), *Ocalić od niepamięci*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Szulakiewicz W. (2000), *Motywy zainteresowań badawczych historyków wychowania II Rzeczypospolitej*, w: taż (red.), *Historycy wychowania II Rzeczypospolitej*, Warszawa: Studio Wydawnicze FAMILIA.

Szulakiewicz W. (2004), *Historia wychowania 1995–2004. Środowisko – kierunki badań – perspektywy rozwoju*, „Rocznik Pedagogiczny” t. 27.

Szulakiewicz W. (2007), *Historia wychowania w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika 1945–2005*, „Biuletyn Historii Wychowania” nr 23.

Szybiak I. (2004), *Katedra Historii Oświaty i Wychowania (1953–2003)*, w: J. Kamińska (red.), *Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego. Jubileusz pięćdziesięciolecia*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Ślęczka R. (2014), *Działalność wydawnicza krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk*, w: I. Michalska, G. Michalski (red.), *Działalność instytucji*

wydawniczych na rzecz oświaty i edukacji w XX i pierwszych latach XXI wieku, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Ślęczka R. (2015), *Profesorowie Katedry Historii Oświaty i Wychowania i ich związek z Uniwersytetem Pedagogicznym w Krakowie*, w: R. Grzybowski (red.), *Polskie dziedzictwo edukacyjne od XVI do XX wieku – ciągłość i zmiana: zbiór studiów i rozpraw ofiarowanych Profesorowi Lechowi Mokrzeckiemu z okazji Jubileuszu 80 urodzin*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Walasek S. (2010), *Dorobek naukowy Zakładu Historii Edukacji Uniwersytetu Wrocławskiego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II” nr 77.

Wołoszyn S. (1998), *Historiografia pedagogiczna w Polsce Ludowej*, w: T. Gumuła, J. Krasuski, S. Majewski (red.), *Historia wychowania w XX wieku. Dorobek i perspektywy*, Kielce: Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji.

The contemporary creators of the history of education. From the research on the history of education as a scientific discipline

Summary

Aim: The main goal of the research was to prepare and present the current catalog of historians of education, taking into account 3 groups of scientists: currently employed, previously working in a given unit and nowadays associated with another teaching and research institution, retired.

Methods: The term “historian of education” was defined as a researcher in the field of history of education, an editor of sources, an academic teacher and a researcher practicing methodological reflection in relation to their own scientific discipline. The scope of the research covered all Polish academic centers with research teams dealing with the history of education in their structure.

Results: The main part of the list presents: the name and surname of the historian of education, degree and academic title, the organizational unit of the university (research facility, chairs, institute, department) and the city being the seat of the university. The characteristics were extended to include the historical context presenting individual centers dealing with the history of education.

Conclusions: In summary, Polish universities currently employ 137 historians of education, 59 retired academics and 50 researchers who have found a different place of employment than originally.

Keywords: Polish historians of education, research laboratories, a research facility, chairs.